

СЕКЦІЯ 3. ЗАХИСТ ПРАВ ЛЮДИНИ ПУБЛІЧНОЮ АДМІНІСТРАЦІЄЮ

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-613-6-43>

СКАНДИНАВСЬКА МОДЕЛЬ МІСЦЕВОГО ОПОДАТКУВАННЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ІНКЛЮЗИВНОГО РОЗВИТКУ ТА ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ НА РІВНІ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

Бабін Ігор Іванович

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри публічного права,

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

м. Чернівці, Україна

Формування європейських моделей місцевого оподаткування відбувається під впливом як загальноєвропейських правових стандартів місцевого самоврядування, так і національно зумовлених особливостей правової культури, адміністративної традиції та інституційної організації публічної влади. Базовим нормативним орієнтиром у цій сфері виступає Європейська хартія місцевого самоврядування, яка закріплює принцип відповідності фінансових ресурсів обсягу повноважень органів місцевого самоврядування та визнає право місцевих влад на власні достатні фінансові ресурси, частина яких повинна формуватися за рахунок місцевих податків і зборів. Хоча Хартія не встановлює уніфікованої моделі місцевого оподаткування, вона визначає фундаментальні фінансово-правові стандарти, що стали методологічною основою розвитку національних систем муніципальних фінансів у державах Європи. Водночас європейська правова доктрина виходить із того, що місцеве оподаткування не може розглядатися ізольовано від ширшого контексту правової системи, адміністративного устрою та політико-інституційної моделі конкретної держави [6, с. 12]. Саме тому в сучасних порівняльно-правових дослідженнях використовується типологічний підхід, який враховує належність держави до певної правової сім'ї, рівень централізації чи децентралізації влади, характер взаємовідносин між центральними та місцевими органами, а також ступінь фінансової автономії муніципалітетів. Поєднання зазначених критеріїв дозволяє виділити кілька відносно сталих груп держав, які характеризуються подібними

адміністративними традиціями та механізмами організації місцевих фінансів: скандинавську, центрально-континентальну, латинську та англо-саксонську [5, с. 10ff]. Саме така типологізація створює належне теоретико-методологічне підґрунтя для комплексного дослідження окремих національних моделей місцевого оподаткування, зокрема скандинавської моделі місцевого оподаткування.

Скандинавська модель місцевого оподаткування, що історично сформувалася в правових системах країн Північної Європи (Швеції, Данії, Норвегії, Фінляндії) та Нідерландів, у сучасній фінансово-правовій доктрині класифікується як найбільш репрезентативний та розвинений тип фіскальної децентралізації. Концептуальним підґрунтям цієї моделі виступають фундаментальні положення теорії фіскального федералізму, зокрема розроблена В. Оутсом парадигма, згідно з якою ефективність функціонування публічних фінансів прямо залежить від максимального наближення податкових та видаткових повноважень до рівня місцевого самоврядування [9, с. 54–55]. Визначальною детермінантою скандинавської моделі є презумпція високого рівня податкової автономії муніципалітетів. На відміну від класичних підходів, що обмежують фіскальну компетенцію місцевого самоврядування переважно майновими податками, скандинавська парадигма передбачає надання суб'єктам муніципальної влади широких дискреційних повноважень щодо місцевих податків і зборів. Як справедливо зазначає Р. Бірд “На практиці, однак, часто спостерігається значний вертикальний баланс між видатками та доходами ... Якщо субнаціональні уряди мають витратити великі кошти, вони – в інтересах фіскальної відповідальності та підзвітності – повинні також стати більшими податківцями” [1, с. 18]. У цьому контексті ключовою особливістю виступає домінування місцевого податку на доходи фізичних осіб (ПДФО) як основного джерела наповнення муніципальних бюджетів. М. Лівінгстон акцентує увагу на тому, що саме висока питома вага прямого прибуткового оподаткування забезпечує фіскальну стабільність та еластичність місцевих доходів [7, с. 78–80].

Фундаментальною характеристикою є також реалізація “вікселлівського принципу”, що встановлює безпосередній кореляційний зв'язок між податковим навантаженням на локальному рівні та обсягом і якістю отриманих публічних послуг. Ефективність такої конструкції, за твердженням Р. Бірда та Е. Слек, ґрунтується на усвідомленні платниками податків прямого взаємозв'язку між власними податковими відрахуваннями та отриманими суспільними благами [2, с. 360–361]. Це зумовлює специфічну соціальну спрямованість місцевих фінансів: органи місцевого самоврядування виконують

не лише алокаційні, а й значною мірою перерозподільні функції, відповідаючи за фінансування освіти, охорони здоров'я та соціального забезпечення. Водночас фінансово-правовий механізм скандинавської моделі передбачає складну систему стримувань і противаг. Широка податкова автономія органічно поєднується з розвиненими інструментами горизонтального та вертикального фінансового вирівнювання, що дозволяє нівелювати регіональні диспропорції та забезпечити баланс між локальною фінансовою незалежністю та загальнодержавною рівністю. На думку М. Ерікссона та Л. Андерссон-Ског, “Основою шведського фіскального федералізму є система міжмуніципального вирівнювання, за якої кошти перераховуються від відносно багатших муніципалітетів до тих муніципалітетів, які не спроможні зібрати достатньо публічних доходів для підтримки обов'язкових муніципальних послуг” [4, с. 538]. Стабільність цієї системи підкріплюється специфічним типом податкової культури, де оподаткування сприймається як невід'ємний елемент соціального контакту, що базується на високому рівні довіри до інституцій публічної влади [3, с. 49–73; 8, с. 594].

Таким чином, скандинавська модель місцевого оподаткування постає як цілісна фінансово-правова екосистема, що характеризується: 1) високим ступенем податкової автономії; 2) пріоритетністю місцевого ПДФО; 3) фінансовою самодостатністю громад при збереженні ефективних компенсаційних механізмів вирівнювання; 4) соціальною орієнтованістю видаткової частини бюджетів; 5) особливим типом податкової культури, який базується на високому рівні довіри до інституцій публічної влади, в тому числі податкових органів. Узагальнюючи можна констатувати, що зазначена модель представляє собою найбільш завершену форму фінансово-правової децентралізації, де фіскальна спроможність органів місцевого самоврядування виступає гарантом реалізації прав громадян на якісні публічні послуги.

Література

1. Bird R. M. Subnational Taxation in Developing Countries: Reflections on Theory and Practice. *Journal of International Commerce, Economics and Policy*. 2011. Vol. 2, no. 1. P. 1-23. DOI: 10.1142/S179399311000269
2. Bird R. M., Slack E. Local taxes and local expenditures in developing countries: strengthening the Wicksellian connection. *Public Administration and Development*. 2014. Vol. 34. P. 359–369. DOI: 10.1002/pad.1695.
3. Björklund Larsen L. *Shaping Taxpayers: Values in Action at the Swedish Tax Agency*. New York ; Oxford : Berghahn Books, 2017. 220 p.
4. Eriksson M., Andersson-Skog L. A Voice for Tax Fairness: The State, Sub-National Interests and the Taxation of Iron Ore Revenue in Sweden,

1937–1957. *Scandinavian Journal of History*. 2025. Vol. 50, No. 5. P. 538–556. – DOI: 10.1080/03468755.2025.2557272.

5. Kuhlmann S., Wollmann H. Introduction to comparative public administration: administrative systems and reform in Europe. 2nd ed. Cheltenham: Edward Elgar Publishing, 2019. 417 s.

6. Kuhlmann, Sabine; Heuberger, Moritz; Dumas, Benoît Paul: Kommunale Handlungsfähigkeit im europäischen Vergleich. Autonomie, Aufgaben und Reformen, Nomo : Baden-Baden, 2021. 124 s.

7. Livingston M.A. The Nordic model of taxation and its influence in North America: Image and Reality. *Nordic Tax Journal*. 2016. Vol. 2016, no. 2. P. 77–86. DOI: <https://doi.org/10.1515/ntaxj-2016-0008>.

8. Lyytikäinen T. Tax competition among local governments: Evidence from a property tax reform in Finland. *Journal of Public Economics*. 2012. Vol. 96, issues 7–8. P. 584–595. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.jpubeco.2012.03.002>.

9. Oates W.E. Fiscal Federalism. New York, 1972. 256 p.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-613-6-44>

ДЕРЖАВА ЯК ДЖЕРЕЛО АГРЕСІЇ ПРОТИ ПРАВ ЛЮДИНИ

Братасюк Марія Григорівна

доктор філософських наук, професор,

професор кафедри філософії

Львівський національний університет імені Івана Франка

м. Львів, Україна

1. В сучасному світі наростає міжнародна напруга. Хитаються засади демократії, яка ще десятиліття тому видавалася незрушною. Відомий мислитель сучасності американський професор Ф.Фукуяма на початку 90-х років писав про повну перемогу ліберальної ідеології та світової демократії. Нині він пише про те, що він помилився стосовно цього. Про це пише не лише він, а й низка інших відомих вчених сучасності: Е.Еппельбаум, Т.Снайдер, А.Бадью та ін. «Вісь зла» в особі путінської Росії, Північної Кореї, Ірану, Китаю тероризує цивілізований світ, намагаючись перекроїти карту світу. Путінська Росія в прагненні відродити імперське минуле, зламала старі кордони між державами, той міжнародний порядок, що був встановлений по закінченню Другої світової війни. Цю напругу підігріває своєю промосковською політикою Д.Трамп та його адміністрація, що стало своєрідним